

2E125/1

LÁNG NÁNDOR:

A DEBRECENI SZENT ANNA TEMPLOM.

DEBRECEN,

1930.

TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEMI NYOMDA.

Üljönökkel és jóval üdvözlettel!

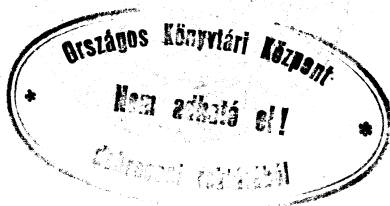
LÁNG NÁNDOR:

A DEBRECENI SZENT ANNA TEMPLOM.

DEBRECEN,
1930.
EGYETEMI NYOMDA.

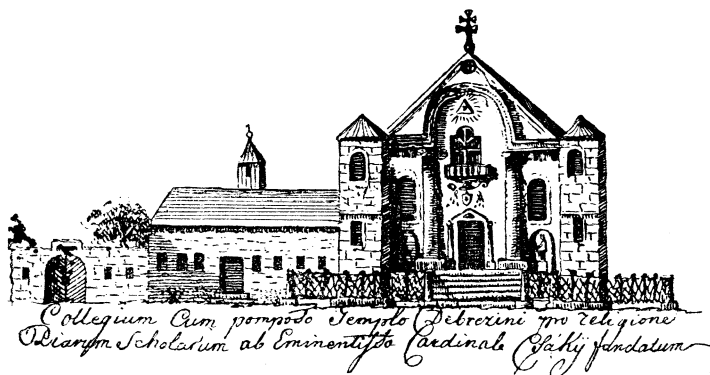
E/25/1

A DEBRECENI SZENT ANNA-TEMPLOM.

A Szent Anna-templom városunk első műemléke, mely nemcsak ily emlékekben szegény vidékünknek, hanem egyszersmind a magyarországi barokk-stílusnak is igen kiváló építészeti alkotása. A török hódoltság területén és azon túl, ahol a protestantizmus uralkodott, az Európa-szerte diadalmaskodó barokk jó ideig nem tudott elterjedni. A kor lelkületéből fakadó lendületes stílus, mely a reformáció és ellenreformáció keltette lelki nyugtalanságnak a művészetben, annak formáival oly beszédesen adott kifejezést, minden pompájával Pázmány Péter föllépése után vonult be Magyarországra Ausztria — Bécsen át, olasz mesterek révén. Miután Nyugat-Magyarországon egymás után épültek a szebbnél-szebb barokk templomok, végre, a XVIII. század elején hozzánk is eljutott az új stílus. Ennek gyönyörű pesti emlékével, az egyetlen magyar szerzetesrendnek, a pálosoknak egyetemi templomával (1721—1742) egyidőben építette Csáky Imre gróf, váradi püspök és bíbornok, a maga költségén a debreceni Szent Anna templomot. Alapkövét 1721 Szent Anna napján tették

le és 1746 Szentháromság vasárnapján szentelték fel. Építése egy negyed századon át húzódott, mert — a.nint ez Szlopnai Elek piarista atyának gróf Csáky püspökkel folytatott levélváltásából kitűnik, — nem szólva arról a panaszaról, hogy „az megátalkodott nagy szilajságú és nyakaságú debreczeniek” sok akadályt gördítettek az építés elé, nem volt hozzá³ elegendő pénz, mert⁴ a kiváló szervező és

A Szent Anna-templom és a piarista-kollégium a XVIII. sz. közepén.

alkotó mecénás-főpap csak nagynehezen tudta elpusztított állapotban átvette egyházmegyéje helyreállításának sok gondja között az építéshez szükséges költségeket előteremteni. A tornyok befejezésére már sehogy sem telt a költség, úgy hogy ezek csonkán maradtak majd egy századon keresztül. Így, csonka tornyaival mutatja templomunkat (oldalán a fatornyos tetejű piarista kollégiummal) egy régi, a XVIII. század közepéről maradt rajz, melyet vitéz dr. Málnási Ödön fedezett föl a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában őrzött gróf Csáky-családi levéltár vegyes iratai közt. Az addigi disztelen fatornyok helyébe Kricsfalusy Ferenc prépost-plébános építtette föl 1834-ben a mai tornyokat, amit lehe-

tővé tettek Lajcsák Ferenc püspök és Tagen János nagyprépost, valamint az egyházmegyei pénztár adományai, továbbá Debrecen városa, amely a téglát és a fát szolgáltatotta hozzá. Akőműves munkát Povolni Ferenc építőmester, az ácsmunkát Homályosi Ferenc vezetése alatt szolnoki ácsok, a rézzel fedést Gavenda István kecskeméti rézműves, az aranyozást és az óralapok festését Porubcsánszky György jászberényi iparos végezte.

Ugyancsak Kricsfalusy áldozatos buzgolkodásából és mások adományaiból nagyobb, gyönyörű összhangzatú harangok kerültek az új tornyokba. A csonka tornyokban elhelyezett harangok 1814-ből valók voltak. Akkoriban Molnár József prépost-plébános az 1811. évi tűzvésztől megolvastott régi harangok helyébe Nagyváradon Horner Henrik által négy új harangot öntetett, amihez a költséget (1382 forintot) ő maga, Schmidt Péter kereskedő és a Szent György napi vásáron rendezett gyűjtés szolgáltatta. (Egy 818 fontos Szt. Anna, egy 552 fontos Cal. Szt. József, egy 261 fontos Szt. Péter és egy 130 fontos Nep. Szt. Jánosnak volt szentelve és a Szentek képével díszítve). A haldoklókért imára hívó kis, 53 fontos lélekharangot pedig herceg Hohenzollern dsidás kapitány ajándékozta. Kricsfalusy Pesten Éberhard Henriknél rendelte meg 1831-ben az új harangokat, amelyek közül a legnagyobb a keleti toronyba került. (Ezt a 4370 fontos harangot Tagen János nagyprépost Nep. Szt. János tiszteletére öntette 7754 forint költséggel). A három kisebb új harang: egy 2178 fontos Szent Anna, egy 1345 fontos Szalézi Szt. Ferenc és egy 715 fontos Cal. Szt. József tiszteletére és képével, valamint a régi lélekharang a nyugati toronyba kerültek. Ezek közül ma már csak a Szalézi Szent Ferenc-harang van meg, a többieket a világháború idején elrekvirálták. A harangok és a két torony kiépítése 48565 forintba kerültek, amiből 16598 forintot Kricsfalusy

adott. Mivel a főoltár is igen rongált állapotban volt, Kricsfalusy új díszes főoltárt csináltatott egri mesterekkel, és pesti művésszel, kinek, sajnos, nem tudjuk nevét, megfésztette a Szent Annát ábrázoló oltárképet, aminek összes költségét, 7719 forintot, ismét ő adta. Ez a főoltár és képe 1835-ben készült és várja máig stílszerű megújítását.

A Szent Anna-templom eredeti tervei, a művészeiről és fölépítéséről szóló iratok és számadások ez idő szerint még nem ismereteseek; remélhetőleg csak lappanganak valamely levéltárban és módunkban lesz még az építés történetéről és részleteiről, a szobrok és belső díszítés mestereiről közelebbi adatokat kapni. Annyit sikerült megállapítani, hogy Szlopnyai páter Egerből hozatta a templom tervezőjét, Carlone Ker. Jánost, aki ott a püspöki palotát építette. Templomunk mestere tehát olasz volt, egyik tagja annak a nagy Carlone művészcsaládnak, melynek számos tagja a XVII. XVIII. század folyamán Észak-Olaszországban, Ausztriában és hazánkban fejtett ki mint építő, szobrász, festő avagy iparművész sokoldalú, nevezetes működést.

Templomunk stílusának sok jegye viseli magán az olasz eredet hatását. Olasz hatást mutat alaprajzi elrendezése és fölépítése, mely a római Gesù és S. Ignazio templomok klasszikus rendszerére emlékeztet, és elút a német barokk templomok komplikáltabb alaprajzaitól. Ezekben a római templomokban érvényesült mintaszerűen a barokk templomépítés törekvése a belső térnek minél zavartalanabb, nagyszerűbb kiképzésére, megfelelő a kor hangulatának, az ellenreformáció lelki szükségének, mely tágas, osztatlan, pillér- és oszlopsoroktól nem zavart templomhajót követelt, hogy a szószékről prédikáló papot mindenki jól lássa, jól hallja, amikor a hit igazságait magyarázza, azokat a támadások ellen megvédi. Ezt a követelést pompásan valósítja meg a Szent Anna-templom, melynek egységes, tágas,

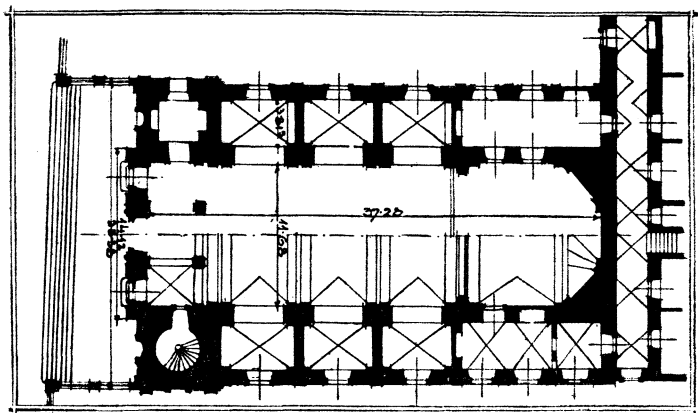
A Szent Anna-templom.

levegős belseje nagyszerű és megkapó térhatást gyakorol, amiben előkelő szerepe van a főhajóban érvényesített művészi arányosságnak, amennyiben annak szélessége, magassága és (szentély és karzat nélkül mért) hossza úgy viszonylik egymáshoz, mint 3 : 4, illetőleg 5-höz.

Olasz mintákra emlékeztet a templom elhelyezése is : a homlokzat a Szent Anna-utca vonalától hátrább van húzva, ami a fölvezető széles lépcsővel együtt, melyet Waelder professzor a restaurálás alkalmából a homlokzat teljes szélességére épített ki, hatásosan emeli a templom főnézetének képét és kellőképen juttatja érvényre a homlokzat szépségét. A régi piarista társház eredetileg, míg le nem bontották 1907-ben, a templom szentélyének külső falához támaszkodott, merőlegesen a hajó tengelyéhez, úgy mint a római S. Ignazio is össze van építve a Collegio Romanóval. Csáky biboros-püspök parancsolta meg a szentély alapkövének letételénél, 1724 február 15-én, hogy a társház a templommal összekapcsolassék s így ez már építésénél fogva is mutassa, hogy nem plébánia, hanem piarista templom. A társház az eredeti terv szerint két oldalt is körülfogta volna a templomot, azonban Bakó nagyprépost korai halála miatt ez a költségén épült rendház csak az apszishoz csatolt részben készült el. Mikor az új rendházat és az új gimnáziumot fölépítették, hűtlenek lettek a szép elgondolású eredeti tervhez, mert ezek az új épületek ugyan a templom két oldalára kerültek, de minden szerves és harmonikus kapcsolat nélkül. A régi társházból megmaradt keresztfolyosó, mely a szentély mögött húzódik el, ma már csak eredete alapján érthető ; most, a restaurálás alkalmából onnét nyitott új lépcsőház révén arra szolgál, hogy a sekrestyék fölött levő tágas oratoriumok a hívők számára megközelíthetők legyenek.

A templom homlokzata szép arányokban, síkszerűen

épült meg. Középső, kissé előre szökő három tengelyű része két emeletre van osztva; fönt oromzat zárja, melyet két oldalt enyhe hajlítású vonal kapcsol az oldaltornyokhoz. A homlokzat középpontját gyönyörűen hangsúlyozza a benedictiós erkély és a hozzá nyitó nagy üvegajtó. Ez az er-

A Szent Anna-templom alaprajza.

kély, ahonnan az áldást osztották, élénk hajlású balusztersorával szépen faragott konzolokon nyugszik és érdekesége, hogy míg nálunk, Magyarországon nagyon ritkán fordul elő, addig az olasz barokk-templomoknak jellemző sajátossága és így a templomunk építésében érvényesülő olasz hatásnak újabb bizonyága.

A két oldaltorony négy emeletre van tagolva, melyek közül csak a két alsó épült a XVIII. század elején, a két felső a sisakkal csak egy század múlva készült el. Ez a befejező építkezés azonban oly arányosan és harmonikusan alkalmazkodik a régihez, hogy föl kell tennünk, hogy Carlone eredeti terve akkor még megvolt s az építés aszerint

történt. A tornyok falazott része 31 méter magas, a szép vonalozású sisakok magassága 13'30 méter; eredetileg ezek vörös rézzel voltak fedve, de ezt, sajnos, a világháborúban elrekvirálták; a helyébe tett bádóg új festést és szép barokkdrapériás díszet kapott. A templom kapuját korinthusi félpillérektől szegélyezett oszlopok és golyvás gerendázat keretezi, amely fölött oldalt volutákkal ívelt mezőben az alapító gróf Csákynek a bíbornoki kalaptól koronázott, színes családi címere, a lapos háromszögű záró oromzatban pedig aranyozott angyalfejecskék vannak kifaragva. A kapu fölötti gerendázaton a következő fölirat:

CENTENIS SEXAGINTA OCTO ANNIS ORTHODOXAE CATHOLICAE RELIGIONIS
PIETATE DEBRECZINO RELECTA NUNC VERO EXIGENTE INDUSTRIA
EMERICI CARDINALIS CSAKI RURSUS REDUCTA SANCTIUS QUE
INCLARESCENTE PIA EIUSDEM LIBERALITATE
EXTRACTA FUIT HAEC EMINENS ECCLESIA RELIGIOSIS
REGULARIBUS A SCHOLIS PIIS NUNCUPATIS

A restaurálás alkalmával Waelder professzor a közlekedés könnyebb lebonyolíthatása érdekében a főbejáratról jobbra és balra két stílusos mellékajtót nyitott. Eredetileg ezen a helyen kagylódísz-zárású fülkék voltak, amelyeket a bennük levő szobrokkal együtt a toronyrész legalsó ablakai helyébe telepített át. A benedictiós-erkély ajtaját és két oldalán levő ablakokat befelé ívesen hajló ormos föltétek díszítik, melyek porcogós vonalzású konzolokon nyugszanak.

A barokk ízlés természetének megfelelően a mi templomunk homlokzatát is gazdag plasztikai dísz eleveníti meg; a lelki állapotot mozgalmas tartással, beszédes arkifejezéssel, eleven gesztusokkal és nyugtalan drapériával szemléltető szobrok egész sora kapott helyet az ormon, fülkékben és az erkély két oldalán, melyek egytől-egyig, a földszinti két szobor kivételével, a hazai barokk

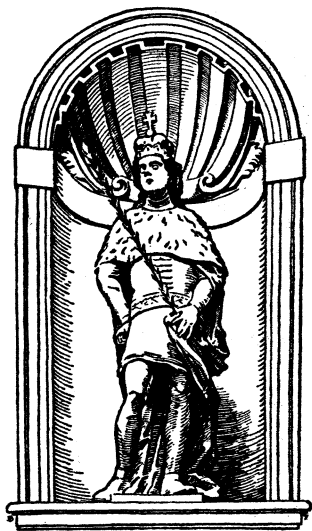
szobrászat egy eddig, sajnos, ismeretlen nevű kiváló mesterének művészi alkotásai. Az orom csúcsán áll Maria Immaculata, csillagokból font koszorújával; az orom bal oldalán Szt. Péter a mennyország kulcsával, jobboldalt Szt. Pál, leveleinek könyvével kezében. Az angyalos piarista-rendi címerrel díszített orommező alatt, szép keretű fülkében, mandorlás, egész alakját körülfogó lángsugaras dicsfényben a kisdud Jézust karján tartó Szűz Máriának remek szobra. Az orom alsó szélén balról Calasanzai Szt. József (?), a kettős kereszttel; jobbról Nepomuki Szt. János, kezében a feszülettel. Az erkélysornak gyámokon álló szobrai, balról jobbfelé a következők: Szt. László koronával és vértesszal, jobbjában zászlóval, baljában váradi székesegyháza mintájával. Szt. Ilona, karjával átölelve Krisztusnak tőle megtalált keresztjét. Magyarországi Szt. Erzsébet rózsával ruhája redői között és pénzdarabot tartva jobb kezében, végül még Szt. Flórián, a római katona öltönyében, baljában hadi zászlóval, míg jobbjával dézsából vizet önt a lába mellett égő házra. Nyilvánvalóan későbbi mestertől valók a baltorony földszinti fülkéjében álló Szent István király és a jobboldali megfelelő fülkében levő lilomos Szent Imre herceg szobrai, melyek azonban művészi érték szempontjából nem vetekedhetnek az erkélysor és oromzat pompás szobraival.

Ha belépünk a templomba, amelynek hossza 37,3, szélessége 25,6 méter, szemünk egyszerre tekintheti át az egész főhajót, amelynek egységességét az erős pillérektől félig eltakart 3—3 oldalkápolna nem zavarja. Ezt a közel 12 méter széles főhajót kettős hevederekkel osztott dongaboltozat fedi, melynek hevederei a kápolnák közötti kettős dór félpilléreknek a szomszédos pillérékével össze nem kötött gerendázatán nyugszanak; a diadalívet tartó pillérrend középső része erősebben kiszögellik és gerendázata

golyvás. A két lépcsőfokkal magasabb szentély boltozata szintén dongás, rövid hatszög zárású apszisa fölött félkolostor boltozatban végződik. A rozettás keretbe foglalt oltárképet, mely Szent Annát ábrázolja, amint Szűz Máriát tanítja, kétfelől oszlopszéken nyugvó, golyvás gerendázatú korinthusi oszlopok szegélyezik. (A mostani főoltárt 1834-ben Kricsfalusy Ferenc prépost-plébános emelte, a Szent Anna-oltárképpel együtt 8000 forintért.) A szentélyből egyenes záródású, szépen keretezett ajtók szolgálnak a két oldali sekrestye-helyiségbe; a fölöttük levő oratoriumok ablaknyílása félköríves. A baloldali alatt még egy ablak szakítja meg a szentély falát, amelynek körkeret-metszetű szép vasráczozata délnémet renaissance-minták hatása alatt készült. Az oldalkápolnák fődése félköríves donga, a fiókok bemetszései folytán az átvágás helyein római keresztboltozattal. Két keresztalaprajzú dór pilléren nyugvó boltívek tartják az orgonakarzatot, melynek szép baluszter-soros erkélye a középén ki, az oldalakon enyhén befelé hajlik. Kár, hogy a baluszter-sor közepe az orgonaszta későbbi beépítésének áldozatul esett. A magas főhajó festett, valamint az alacsonyabb oldalhajók rácsozott ablakai derűs világosságot árasztanak mindenfelé. Az oldalkápolnák bejáratainak félköríves boltívei a pillérek vállpárkányain nyugszanak.

Ezeknek a kápolnáknak oltáraiban és oltárdíszében a XVIII. század művészetének pompás, igen értékes munkái maradtak reánk, amelyekből, akár a barokk nagy és híres alkotásaiból, felénk cseng e stílus lendületes páthosza, visszatükröződik a megfrissült és elmélyült vallásosságnak az a törekvése, hogy rajongó hitét a művészetben is, annak minden eszközével, a formák fokozásával kifejezze és az Isten házáat minél hatásosabban, minél fényesebben díszítse. Ezeknek a munkáknak névtelen mesterei

túltették magukat az anyagszabta határokon, plasztikusan megrögzítették a napsugarakat és a felhőket, az ezek közt röpködő angyalokban, szenvedelmes mozdulatú szentjeikben, csavart törzsű oszlopaikban, díszítményeik festői hatásában és pompájában, a nyugtalan vonalvezetésben megszólaltatják a kor erős hullámveretű életét, de éreztetik egyszersmind, hogy ők ezeket a dekoratív munkákat szeretettel, teljes odaadással csinálták ezért annál nagyobb elismerést érdemelnek; hiszen tudjuk, hogy a mai józan kor órabér szerint dolgozó munkásaitól ilyesmi már nem telik. Nem térhetvén ki a templom e belső fölszerelésének részletes méltatására, arra szorítkozunk, hogy barokkművészetünk ezen értékes alkotásaira rövid meghatározással fölhívjuk a figyelmet.

Szent Imre szobra
a Szent Anna-templom
homlokzatán.

A templom bal, a szószék oldalán levő, a főoltártól számított első kápolnájában, a Szent Háromság-kápolnában figyelmet érdemel az oltár fölötti gazdagképzésű fülke. A Szent Háromságot ábrázoló oltárképet elfödi az előtte fölállított Immaculata-szobor, mely, úgy látszik, akkor került — zavarólag — ide, amikor özv. Svetits Jánosné 1870-ben kijavíttatta az oltárt, amint azt egy tudósítás hírül adja.

A baloldali második, Joachim-kápolna pompás oltár-fülkéjét barázdolt korinthusi oszlopok szegélyezik, az oszlopokon túl balról Ev. Szt. János, jobbról Keresztelő Szt.

János szobrával; fent felhők és angyalok közt a glóriás Isten szeme koronázza. Az oltárkép Joachimot mutatja a kis Máriával.

Ezen oldal harmadik kápolnája Nepomuki Szt. Jánosé. Az oltár képe (az oltárnál imádkozó szent) pazar díszű, csavart törzsű oszlopokból képzett fülkébe van foglalva, melyet fönt angyalos baldachin zár. Balfelől Szt. Rókus, jobbfelől Szt. Sebestyén, alul sziklasírban a rózsakoszorús Szt. Cicelle szobra. Feltűnő, hogy Nep. Szt. János templomunkban kápolnát és a homlokzaton szobrot is kapott, ami nyilvánvalóan abban leli magyarázatát, hogy a templom építése korábban történt szentté avatása (1729) akkor nagyon népszerűvé tette s ezért hazájában meg nálunk is mindenfelé szobrokban és képekben megörökítették.

A jobboldal első kápolnája Maria Immaculata kápolnája, amelyben a Bold. Szűz Máriát angyalos-koronás ovalis keretben ábrázoló kép fölött és alatt alkalmazott, nyilvánvalóan a XVIII. század elejéről való, gyönyörű, gazdag barokk falfaragásos díszítés, két oldalt egy-egy angyallal, csodálatunkat hívja ki. A bejáratnál balra eső pilléren barokk reliefszerű sírlap latin fölírata elmondja, hogy 1775-ben ide temették báró Boseort Ferenc altábornagyot, a Mária Terézia-rend lovagját.

A második kápolna Calasanzai Szt. Józsefé, aki ebben a piarista templomban természetesen különös tiszteletnek örvendett. Az eddig említett oltárképekkel ellentétben, melyek régiek ugyan, de mint festmények gyöngék, ez a kép magas művészi kvalitásokkal bír; Cal. Szt. Józsefet ábrázolja, amint kis, piros magyar gárdista uniformisba öltözött fiúkat tanít. Sok valószínűség szól amellett a föltevés mellett, hogy ezt a képet Rahl Károly, a neves bécsi festő (1779—1843) festette. A szép barokk keretbe foglalt képet remek falfaragványos dísz veszi körül, két oldalt egy-egy angyal szegélyezi. Ez a

keretező díszítmény nyilván régebbi, a XVIII. századból való és méltó párja az Immaculata-kápolna pazar dekorációjának. Az oltárral szemközt levő falon piros márványtábla van elhelyezve: „Emlékül a cs. kir. 39. gyalogezrednek fennállása óta harcban elesett tisztjei és legénységének“, amely házi ezredünknek az 1757-től 1878-ig, Bosznia okkupációjáig francia, olasz, ausztriai és boszniai harctereken elvérzett hősi halottait a csaták rendjében, még pedig a tiszteket névszerint, a legénységet számszerint felsorolja.

A baloldali harmadik, a Szt. Család-kápolna felszerelésére, úgy látszik, nem futotta a pénz. Dísztelen. Az oltár fölött levő képet: A menekülő Szent József és Szűz Mária, karján az alvó Jézuskával, egy tudósítás szerint a múlt század vége felé Reviczky Izabella adományozta.

Nemcsak a kápolnának felszerelése várja a pótlást, hanem festésre és általános restaurálásra szorul a templomnak egész belseje, melyen a múlt században ismételten végeztek — nem mindig sikerült — javításokat. Mikor az 1811. április 3-i tűzvész városunk nagy részét elhamvasztotta, a templom is nagy károkat szenvedett, teteje leégett, a harangok leolvadtak, a boltozat bedőléssel fenyegetett, — az egyházmegye és a hívők, Debrecen városa és a környék lakóinak áldozatos segítségével azonban két év leforgása alatt sikerült nemcsak a megrongált külsőt, hanem belsejét is rendbe hozni: akkor vakolták be újra az oldaloltárok fülkéit, kifestették a szószéket stb. 1834-ben, mint fentebb említettük, kiépítették a csonka tornyokat és az oromzat legfelső részét. 1872-ben Huzly Károly prépost-plébános kívül-belül restaurálta a templomot, kifestette annak addig meszelt belsejét és új orgonát épített be, melyet 1913-ban Gróh Ferenc prépost a mostani modern orgonával pótol.

1927-ben, Dr. Lindenberger János ap. kormányzói helynök buzgolkodásából megkezdődött végre a templom

általános restaurálása, melyet Klebelsberg Kúnó gróf kultusz-miniszter megértő támogatása tett lehetővé, aki a váradi püspökség jövedelméből 80,000 pengőt bocsátott rendelkezésre, hogy vidékünknek és városunknak e kiváló műemléke stílszerűen helyreállíttassék. Mikor Waelder Gyula műegyetemi tanár, a barokk nagy ismerője, a restaurálás megkezdése előtt építészetiileg fölvette és megvizsgálta a templomot, kitűnt, hogy annak tetőszerkezete veszedelmesen megromlott s így a fedélszéknek megújítása szükségessé vált, ami, sajnos, olyan költséges volt, hogy a teljes restaurálásra szánt összeg csak a templom külsejének helyreállítására volt elegendő. Waelder professzor művészi munkát végzett, megadta a homlokzatnak stílusos arculatát, kiszélesítette a díszlépcsőt, melynek hatását az oldalkertek elé emelt, vázakkal díszített kerítés és vertvas kapuzat fokozza; helyrehozta a hátsó keresztfolyosót és a templom alatt elterülő kriptá bejáratát, melyben Csáky püspök-bíboros és Szlopnyai páter, Kricsfalusy prépost és Wolafka Nándor alusszák örök álmukat. A közel jövő föladata, amire az elvitázhatatlanul szükséges második templom fölépítése mellett a nehéz pénzügyi helyzet ellenére is állandóan kell gondolnunk és cselekednünk, hogy a Szent Anna-templom belsejét kellőképen restauráltassuk. A restaurálásnak a stílszerű újrafestés mellett ki kell terjedni a belső felszerelés helyreállítására és kiegészítésére, új barokk-főoltár állítására és mindazon elemek eltávolítására, illetőleg pótlására, amelyek az egységes hatást zavarják.

Így aztán, remélhetőleg nemsokára, teljes egészében fog megvalósulni szép templomunk nagy építőjének, gróf Csáky Imre bíboros-püspöknek szándéka, melyet Szlopnyai Elek atyához intézett levelében kifejezett: oly templomot akar építeni, mely méltó legyen az isteni Felség tiszteletére és a város díszét is emelje.

